

**EEN NIEUW IDEAAL
van
WETENSCHAPPELIJKHEID
en
MENSELIJKHEID**

Jan Sterenborg

EEN NIEUW IDEAAL
van
WETENSCHAPPELIJKHEID
en
MENSELIJKHEID

Jan Sterenborg

2023

Inhoudsopgave van deze bundel

Omslagblad

Inhoudsopgave

Beschrijving oude Logo

Inleiding tot deze bundel

Deel I Van Inhoud naar Vorm door Stephan Strasser

Deel II Van Vorm naar Inhoud

Voorbeeld I De onderzoek aanpak van dr. Gé Calis op het gebied van de visuele waarneming.

Voorbeeld II “De Kip en het Ei” door Jan Sterenberg over waarnemingen en theorievorming met terugkoppeling naar de oerevidenties.

Dankbetuiging

Colofon

Oude Logo beschrijving

Beschrijving van het oude logo, een duiding

De duif als symbool van de geest met zeven stralen, verwijzend naar de zeven vrije kunsten:

- Grammatica: Taalkunde
- Dialectica of Logica: Logisch Redeneren
- Rhetorica: Welsprekendheid
- Arithmetica: Rekenkunde
- Geometria: Meetkunde
- Musica: Harmonieleer
- Astronomia: Sterrenkunde

Linksboven in de kroon, Maria met kind en rechts Jozef als verbeelding van het Mysterie van de onbevleete ontvangenis en de groei van de mens naar het ware mens-zijn.

De woorden "In Dei Nomine Feliciter".

"Mogen wij in Gods naam gelukkig voortgaan."

"Gelukkig in de naam van God"

De kruizen als verwijzing naar het Christelijke geloof.

Rood wit blauw en oranje, de kleuren van Nederland.

De Kroon als verbeelding van het individuele koningschap: de beheersing van geest, het blauw, en lichaam, het rood, in de menselijke verhouding, het groen. Het wit staat voor de moraliteit.

Inleiding tot deze bundel

Voorwoord bij deze heruitgave

In de jaren zeventig van de vorige eeuw hadden wij aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen een docent, professor dr. Stephan Strasser, die ons bekend maakte met zijn boek “Fenomenologie en Empirische menskunde”.

Een paar dingen heb ik daarvan onthouden en die hangen samen met het begrip dialectiek en oerevidenties. In de periode daarna was ik zelf bezig met “Een andere wiskunde” van Frans Coppelmans en “De Compositie van de wereld” van Harry Mulisch met zijn paradoxen.

Nu zoveel jaar later werd ik door een discussie met mijn goede vriend Frans Duijf weer op het spoor gezet van Stephan Strasser en heb onmiddellijk via boekwinkeltjes.nl het boek van Strasser aangeschaft.

Vrij snel vond ik de passages over de oerevidenties terug en was diep onder de indruk van de inhoud van de tekst.

Het oude boek had als ondertitel: “Bijdrage tot een nieuw ideaal van wetenschappelijkheid” en dat ontdekte ik nu pas. En wat er in die ondertitel stond, besef ik nu, heeft deze Strasser helemaal waargemaakt. Het is een geweldig stuk werk en vandaar dat ik een gedeelte van dit werk nu opnieuw uitgeef met de titel: “Een nieuw ideaal van wetenschappelijkheid en menselijkheid”, dus anders dan het originele boek, omdat de inzichten van Strasser veel verder gaan dan de empirische menskunde en de gehele wetenschap betreffen en de benadering een aanvulling behoeft¹.

De associaties met mijn oude interesses werden nu snel gelegd, omdat alle drie de benaderingen tot een beperkt aantal basisgegevens komen.

De complexiteit van het boek van Strasser is verbazingwekkend en de schrijfstijl is gelaten en nuchter, en de overwegingen zijn zuiver en leiden uiteindelijk tot het nieuwe inzicht.

Het boek van Strasser is een must voor ieder nadenkend mens².

Opmerkelijk vind ik dat we via de oerevidenties van Strasser kunnen terugkeren naar de Bijbelse geschriften, met name naar het nieuwe testament.

Daar staat bijvoorbeeld “Ik ben het begin en het einde”, de alfa en de omega. Dat zijn twee oerevidenties in het nieuwe testament. Overigens begint het oude testament met de eerste twee stappen van het oerbeeld: “In den beginne schiep God hemel en aarde”, de eerste creatieve daad het maken van een

¹ Zie Deel II De kip en het ei

² De eerste druk was in 1962, de tweede druk in 1965 en de derde druk in 1970. De tekst gebruikt in dit boekje is uit de derde druk.

onderscheid binnen een geheel. Het geheel transformeert zich van het ongedifferentieerde waarde vrije begin 1 naar, binnen dat geheel, twee onderscheiden zaken $2()$ ³, die niet los van elkaar bestaan, maar in een verband staan. Door het onderscheid komt dat begin tot leven, het is een eerste waarde bepaling. Je kunt bijvoorbeeld als begin het hebben over democratie maar als je geen onderscheiding aanbrengt, als je niet aangeeft wat je onder democratie verstaat, blijft het zinloos. En zo zijn er tussen mensen talloze waarde bepalingen ten aanzien van eenzelfde onderwerp oftewel het begin van de discussie. In die uitwisseling tussen mensen vindt er vervolgens een uitzuivering plaats totdat er een consensus ontstaat. Daar is geen instantie voor nodig, dat is een natuurlijk gegeven van het proces zelf.

Vanuit de consensus komt het proces relatief en absoluut tot een einde. Relatief in de zin dat de waarde blijft bestaan en soms zelfs leidt tot nieuwe wetgeving en absoluut in de zin dat de aandacht van dit onderwerp oplost en het proces in die zin tot een einde komt.

En vervolgens staat er “Ik ben de weg, de waarheid en het leven”

Dat zijn de volgende drie oerevidenties die tussen het begin en het einde staan. Een ontwikkelingsweg als proces. Eigenlijk zijn het er zes, maar daarover meer in “Een andere wiskunde”⁴.

En dan de analoge verwante begrippen afhankelijk van het onderwerp, die daarbij horen:

De weg	de waarheid	het leven
Geloof	hoop	liefde
Eerste dimensie	tweede dimensie	derde dimensie
Complex	probleem	oplossing
Etc.		

Dit vertegenwoordigt het oerbeeld voor de mens, zowel formeel als inhoudelijk. Ieder mens heeft dat in zich. Wij hoeven alleen nog de verbinding te leggen van het formele naar de verschillende inhouden.

³ Een nieuwe notatie ontstaan in “Een andere Wiskunde” aangevende dat het om een waarde gaat en niet om twee losse punten. Het stelt een lijnstuk voor, 2 punten verbonden door een lijn van bepaalde lengte. Tussen de “()” staat dan de werkelijke lengte b.v. 4 cm. Zonder waarde dus alleen de twee haakjes () staat dan voor $2()$ als variabele.

⁴ Zie “Een andere wiskunde”.

Het enige dat voor ons mensen wezenlijke waarde heeft is de beperking!

“In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister”, zegt Goethe.

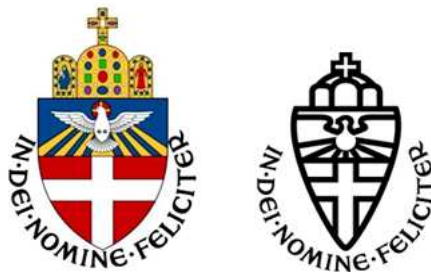
“In de beperking toont zich de meester”, zegt een Duits gezegde.

Een ander gegeven in de bijbel spreekt mij aan, namelijk de figuur Thomas, de ongelovige, die zegt dat hij niet gelooft dat Jezus herrezen is. En pas als Jezus voor hem verschijnt en hem vraagt zijn handen in de zijne, met de kenmerken van de kruisiging, te leggen dan pas gelooft Thomas. Thomas is als het ware de grondlegger van de *empirische wetenschap*. Een wetenschap gebouwd niet alleen op theorie, maar ook op onderzoek, het zelf vaststellen van het beweerde.

Bovendien is het nieuwe testament de blauwdruk voor de moderne wetenschap, het nieuwe ideaal van wetenschappelijkheid. Waarom?

Omdat vier schrijvers, de evangelisten, onafhankelijk van elkaar schrijven over de figuur Jezus en zo de basis aangeven van de wetenschap. Niet één ei, niet één onderzoek of verhaal, niet twee ei, niet twee onderzoeken, maar drie ei of meerdere onafhankelijke onderzoeken vormen de basis voor wetenschappelijkheid.

De ontwikkeling van wetenschappelijkheid

Toen

en

Nu

Het linker logo was van de Katholieke Universiteit Nijmegen en het rechter logo is het logo van de Radboud Universiteit Nijmegen.

We zien een ontwikkeling van Inhoud naar Vorm. Vroeger was de inhoud van belang en men was trots binnen de Katholieke gemeenschap op alles wat die

gemeenschap voortbracht, onder meer deze Universiteit. Echter de tijd staat niet stil en men wil zich ontdoen van de verkeerde associaties met de geloofsoorsprong van het Katholicisme. Veel zaken zijn er op tafel gekomen, waaronder de vele misbruikschandalen en daar kun je maar beter niets meer mee te maken hebben? De ontsnapping aan al de misstappen uit het verleden is eenvoudig te bewerkstelligen door de naam te veranderen van Katholiek naar Radboud en het logo te strippen en alleen nog de contouren weer te geven.

De handen worden gewassen en we gaan verder, net zoiets als in de reclame van een ontsmettingsmiddel, dat afsluit met: "het leven gaat door!".

Maar moeten wij dan alsmaar de lasten van het verleden blijven dragen? Is het niet beter met een schone lei te beginnen? Vroeger was er sprake van de erfzonde, iets dat overgedragen wordt, iedereen is schuldig. Later kwam daar de vergeving van onze zonden bij. Moeten we dan maar alles vergeten? Vergeven betekent niet hetzelfde als vergeten.

Strasser laat in zijn boek "Fenomenologie en empirische menskunde" met als ondertitel "Een bijdrage aan een nieuw ideaal van wetenschappelijkheid", zien dat je vanuit *de inhoud tot de vorm* kunt komen. De inhoud is oneindig gevarieerd maar laat zich desalniettemin beschrijven op een hoger niveau door middel van oerevidenties. Vormkenmerken die op iedere inhoud van toepassing en beperkt in aantal zijn. Nu zijn er ook oneindig veel verschillende vormen, echter de bouwstenen van deze vormen zijn beperkt in aantal!

Het beperkt-zijn in aantal aan de vorm-kant wordt *formeel* aangetoond in "Een andere wiskunde" van Frans Coppelmanns en ook aangeduid in "De compositie van de wereld" van Harry Mulisch die spreekt over het octaaf. Acht paradoxen op een rij als een blauwdruk voor de wereld.

Anderen hebben ook pogingen ondernomen zoals de rus Dmitri Mendeleev, de scheikundige en zijn periodiek systeem van elementen met als achtste groep de edelgassen. De Zwitserse Psycholoog Jean Piaget spreekt over de ontwikkelingsgang van het kind van het concrete naar het hypothetisch deductieve stadium rond het twaalfde levensjaar. Dit laatste stadium komt overeen met de eigenschap van de edelgassen en de achtste structuur binnen de wiskunde van Coppelmanns.

Het bijzondere aan de wiskunde van Coppelmanns is dat daar het formele bewijs geleverd wordt dat het inderdaad gaat om een beperkt aantal basisstructuren of oerevidenties.

Van Vorm

naar

Inhoud

Is de kous daarmee af? Het is een nieuw begin, want nu wordt het de taak van ons mensen om vanuit de wetmatigheden van de vorm weer terug te keren naar de inhoud. Wij dienen aan te geven dat wat theoretisch beweerd wordt ook praktisch geldt. En naarmate daarmee meerdere successen geboekt worden, zal de theorie geloofwaardiger worden. Een eerste voorwaarde voor de theorie is openbaarheid en niet zoals nu de stikstofmodellen waarop het beleid van de regering gebouwd wordt, geheim blijven en dus oncontroleerbaar zijn.

Het moet vooral niet zo zijn zoals Strasser aangeeft:

Het ervaren en bekende mag nooit in het Procrustesbed van een 'niet ter zake doende' theorie geperst worden.

Er dient een organisch verband tussen beide werelden te bestaan dan pas kunnen we zeggen dat theorie en praktijk op elkaar aansluiten.

En dit kan tot stand komen, in persoonlijke zin, door dingen te doen en uit te proberen. Fouten te maken en ervan te leren.

En dit kan tot stand komen, in algemene zin, door onderzoek. Niet één onderzoek maar meerdere onafhankelijke onderzoeken die allemaal als ze in dezelfde richting wijzen, zo het gestelde ondersteunen en vertrouwen opbouwen⁵.

⁵ Zie deel II in deze bundel twee voorbeelden: Van Vorm naar Inhoud.

Dat laatste vormt de nieuwe basis voor wetenschappelijkheid en dient vervolgens ook de morele basis voor onze bestuurders te worden.

Wij dienen te steunen op de verworvenheden van deze nieuwe wetenschappelijkheid en niet op de commerciële belangen van ondernemers.

Gerust kan gesteld worden, dat er wereldwijd een reinigingsproces aan de gang is. Alle besmeurde inhouden dienen te verdwijnen en de schone lei komt eraan?

Maar moet het bij een schone lei alleen blijven? Moeten wij leven in een bureaucratie zonder inhoud? Zijn wij mensen niets meer dan een nummer in een systeem? Op naar een inhoudsloze samenleving met mensen zonder eigen wil? Als een mens zijn eigen wil ontnomen wordt of zelf niet meer inzet dan ontstaan er depressies, inmiddels een volksziekte geworden⁶. Freud schreef al over Eros en Tanathos als twee krachten in de mens en de samenleving. En om van een gezonde samenleving of gezonde mens te kunnen spreken dienen die twee krachten in evenwicht te zijn. Wat kunnen we verstaan onder Eros en Tanathos?

Eros staat voor het onvoorspelbare van het leven, een kracht die vastgeroeste structuren kan doorbreken, een kracht die nieuw leven schept, zoals de seksuele component ook laat zien. Maar deze kracht is meer dan het seksuele alleen, het gaat ook om wilsinitiatieven, plotselinge acties die uit het niets lijken te komen.

Tanathos is daarentegen de behoudende kracht, alles zoveel mogelijk voorspelbaar. Het gevaar van deze kracht is dat als alles voorspelbaar is, de beleving als het ware gedood wordt. Vandaar ook de term doodskracht. Het gaat om 'controledrift' zoals we in onze samenleving nu volop kunnen aantreffen en die het samenleven dodelijk saai maakt. Er is dan steeds minder ruimte voor het eigen willen. De mens wordt gedegradeerd tot een robot en moet braaf in de pas lopen.

Accepteren wij het nieuwe ideaal van wetenschappelijkheid dan hoeven we geen 2000 jaar beschaving in de prullenbak te gooien, maar bouwen wij bewust verder aan een nieuw christelijk fundament ten behoeve van gezonde mensen in een gezonde samenleving.

⁶ De vermoeide samenleving van Byung-Chul Han.

Dit alles klinkt mij als muziek in de oren en ik spreek de hoop uit dat het voor de lezer ook als muziek moege klinken en dat we vanuit dit nieuwe ideaal van wetenschappelijkheid de wereld mogen gaan benaderen!

Jan Sterenborg

Deel I

Van Inhoud naar Vorm

door Stephan Strasser

uit

“Fenomenologie en empirische menskunde”

“Bijdrage tot een nieuw ideaal

van wetenschappelijkheid”

FENOMENOLOGIE
EN
EMPIRISCHE MENSCHENKUNDE
Bijdrage tot een nieuw ideaal
van wetenschappelijkheid

DOOR
PROF. DR. S. STRASSER

VAN LOGHUM SLATERUS - DEVENTER
MCMLXX
EERSTE DRUK 1962
TWEEDE, HERZIENE DRUK 1965
DERDE, VERMEERDERDE DRUK 1970

DERDE ONDERZOEK Paginanummering in dit boekje
FENOMENOLOGIE EN EMPIRISCHE MENSCHENKUNDE

1. *Dialectische fenomenologie* 1
 - Historische inleiding in de problematiek 1
 - Wat is fenomenologie? 4
 - Het hermeneutisch karakter van de fenomenologische wijsbegeerte 5
 - Het intuïtief karakter van de fenomenologische wijsbegeerte 6
 - Grenzen der intuïtie 8
 - Het dialectisch karakter van de fenomenologische wijsbegeerte 10
 - Dialectiek als Dialoog 12

2. *Crisis der evidentie* 13
 - De twijfel van Merleau-Ponty 13
 - Formele en intuïtieve evidenties 16
 - Ervaring, intuïtie, evidentie 18
 - Radicalisering en overwinning van de relativistische twijfel 20
 - Oerevidenties 22
 - Opheffing der natuurlijke evidenties door middel van de dialectiek 23
 - Conclusie 28

3. *Op de grens van wijsgerige en empirische menskunde* 31
 - Bijdrage van de fenomenologie tot de empirische menskunde 31
 - Bijdrage van de empirische menskunde tot de fenomenologie 32
 - Een existentie-filosofische objectie 34
 - Het eindigheidsaspect van de menselijke vrijheidsbeoefening 35
 - Het 'terugbetrokken'-zijn van de menskunde op zichzelf 39
 - Relatieve algemeenheid en noodzakelijkheid 42
 - De grensstrook 44

4. *Dwaalwegen van de fenomenologie* 47
 - Gemis aan waarheidsethos 47
 - Fenomenologisch impressionisme 48
 - Suggestie als 'Fenomenologische methode' 49
 - 'Literaire' fenomenologie 50
 - Verantwoorde synthese 52

5. *Hoe is empirische Menskunde mogelijk?* 53

6. *Hoe is empirische Menskunde op fenomenologische gronden mogelijk?* 57

Zuivering der empirie 57

Opheffen als beperken 58

Opheffen als bewaren 60

Opheffen als verheffen 61

Naar een nieuw ideaal van wetenschappelijkheid 62

Nawoord bij de derde druk 65

Noten 316 originele boek

Personenregister 333 originele boek

Zakenregister 336 originele boek

Geraadpleegde literatuur 79 dit boek

VOORWOORD

Het was tijdens de verdediging van een historisch proefschrift: in de loop van de gedachtewisseling werd door een objectant opgemerkt, dat de promovendus een belangrijke bron ongebruikt had gelaten. Het verweer van de promovendus was verbazingwekkend: het bestond in een verwijzing naar 'de fenomenologische methode'. De fenomenoloog, zo betoogde hij, zou met de analyse van een enkel exemplarisch geval kunnen volstaan; het zoeken naar en raadplegen van bronnen zou voor hem verder overbodig zijn. Kort daarna werd mij door een prominent collega gevraagd of het standpunt van deze promovendus inderdaad overeenkwam met de grondbeginselen van de fenomenologische wijsbegeerte.

Op dat ogenblik ontstond in mij het plan tot de navolgende studie.

Mijn onderzoek zal uiteraard een kritisch karakter vertonen. Daarbij betekent 'kritiseren' echter niet 'kleineren', 'afbreken', 'belachelijk maken'. Het is mijn bedoeling de kunst van het 'krinein' te beoefenen in de oorspronkelijke zin van het Griekse woord, dat wil zeggen als de kunst der 'onderscheiding'.

Het zal er vooral om gaan drie verschillende kenhoudingen te onderscheiden zonder ze te scheiden: de archaïsch-mythische, de wetenschappelijke en de wijsgerige.

Het is mijn overtuiging, dat deze essentieel verschillende kenhoudingen niet op willekeurige en onnadenkende wijze 'gekozen', 'verwisseld' en 'gecombineerd' kunnen worden. Dankzij deze onderscheiding hoop ik een weg te wijzen uit de steeds groeiende verwarring, die bij onze studenten - maar niet bij hen alleen - heerst. Tevens hoop ik de 'fenomenologische beweging' te zuiveren van een blaam, die ze *als zodanig* niet verdient.

Een studie als deze, waarin wijsgerige en empirische inzichten - deze laatste op hun beurt afkomstig uit verschillende menswetenschappen - op een synthetische wijze verwerkt moeten worden om tot een wetenschapstheorie te geraken, kan niet 'volledig' zijn. Dit is ten eerste van technisch standpunt onmogelijk, aangezien op het gebied van iedere menswetenschap ieder jaar honderden publicaties verschijnen, die slechts de specialist kan ordenen en beoordelen. Volledigheid is verder om persoonlijke redenen onbereikbaar, omdat een geheel

mensenleven vereist is, om een grondige kennis van één der gebieden van menskundig onderzoek te verwerven. Wie star aan een encyclopedisch ideaal van kennis blijft vasthouden, moet derhalve de hoop opgeven, om ooit tot een synthetische visie op de wetenschapsbeoefening als zodanig te komen. - Een dergelijke 'volledigheid' is echter ook niet vereist. Immers het gaat in de volgende studie niet om het exploreren van een bepaald gebied van ervaring, maar om het verwerven van essentiële inzichten. Daarom heb ik, waar ik de keuze had tussen verschillende voorbeelden, nog steeds het meer *eenvoudige* geprefereerd boven het meer complexe. Dit is o.a. de reden waarom ik juist de karakterologie van Künkel uitvoerig heb besproken. Immers de doorzichtigheid der methodische idee van Künkel maakt het mogelijk bepaalde samenhangen duidelijker te laten zien. - Zeer bewust heb ik ook gewerkt met de *methode der contrastbeelden*. Ik heb 'klassieke' representanten van geestesstromingen kritisch met elkaar vergeleken, om zodoende aan te tonen tot welke resultaten bepaalde filosofische en wetenschapstheoretische vooronderstellingen leiden. Ik ben mij bijv. wel bewust van het feit, dat er tussen de extreem existentie-filosofische en de logisch-positivistische zienswijze honderden overgangschakeringen bestaan. Toch zijn de verschillende compromis-oplossingen minder leerzaam dan de pogingen, om op het gebied der wetenschapsbeoefening een radicale grondgedachte zonder compromis door te voeren. - Vandaar dat ik veelal een enkele representatieve naam heb genoemd, waar vele namen vermeld hadden kunnen worden. Ik heb dit laatste achterwege gelaten, omdat het opsommen van talrijke auteurs en publicaties niet bijgedragen zou hebben tot het *inzicht*, waarom het mij te doen is.

Het feit, dat bepaalde onderdelen van dit onderzoek met zijn vele aspecten minder grondig werden uitgewerkt, geeft mij daarentegen aanleiding tot enige bezorgdheid. Dit geldt met betrekking tot de vraag naar het wezen van de fenomenologische wijsbegeerte. Ik stel mij voor de hierop betrekking hebbende grondgedachten in een volgende publicatie uit te werken op een wijze, die de vakfilosoof meer bevrediging zal schenken.

Tijdens het schrijven van deze tekst verscheen het eerste deel van Sartre's *Critique de la raison dialectique*. Ik heb hierin geen aanleiding gezien mijn kritische beschouwingen te wijzigen. Zij hebben betrekking op de existentie-filosoof Sartre, die zijn doctrine in talrijke vroegere publicaties heeft uiteengezet, en niet op de nieuwbakken marxist (of half-marxist) Sartre. De poging van de eerstgenoemde, om de beginselen van een existentiële psychoanalyse te formuleren, blijft leerzaam, ook al zal ze door de laatstgenoemde niet voortgezet worden. - Het was mij evenmin mogelijk met drie andere belangrijke publicaties

rekening te houden, te weten: *Wahrheit und Methode* van Hans-Georg Gadamer; *The Phenomenological Movement* van Herbert Spiegelberg en *Introduction aux Sciences Humaines* van Georges Gusdorf. Zij vormen een uitstekende aanvulling op mijn meer principiële uiteenzetting. Gadamer verdiept de ook door mij ter sprake gebrachte problematiek van de methodische hermeneutica. Spiegelberg treedt op als de eerste geschiedschrijver van de gehele fenomenologische beweging. Gaarne vestig ik in het bijzonder de aandacht op het werk van Gusdorf, waarin hij een grootse poging doet, om datgenen te geven, wat ik niet wilde geven: een enigszins volledig historisch beeld van het ontstaan der empirische menskunde.

STEPHAN STRASSER
Nijmegen, april 1961

OEREVIDENTIES

Deze principiële overwegingen zeggen op zichzelf niet veel. De vraag dringt zich op: *wat zijn oerevidenties?* Wat verstaan we onder klaarlijkheden, die rechtstreeks op het zijn van de dialectiek betrekking hebben? Daarvan hangt alles af.

Wij mogen in dit verband herinneren aan wat zojuist met betrekking tot het fenomenologisch begrip der dialectiek werd betoogd. Daaruit blijkt, dat het 'zijn van de dialectiek' voor ons niet de beweging van Het Denken is, dat al denkende zijn eigen tegenstellingen te boven komt. *Het denken geldt voor ons niet als een fenomeen. Wij hebben het over het concrete zijn van de dialectiek.*

Omdat het concreet is, omvat het mijn zijn en mijn ervarend-handelend samenspel met de dingen en wezens; het heeft betrekking op Mij en U en Onze noodzakelijke samenspraak; het sluit de pogingen in van een Wij zich in een raadselachtige wereld te oriënteren. M.a.w. de dialectiek is voor ons niet de immanente ontwikkeling van een onmenselijk Bewustzijn, maar de inspanning van onderling verbonden existenties om de zin van hun bestaan te ontdekken.

Welnu, alles wat rechtstreeks verband houdt met deze concrete dialectiek, is oerevident. Oerevident is de existentie van mij, die de existentie van U en van Ons insluit; oerevident is mijn uitstaan naar U en naar Ons en langs U en Ons om naar de dingen en wezens van onze Umwelt; oerevident zijn het teken en de taal waardoor ik mijn ervaringen als ervaringen doe bestaan - voor U, voor ons, maar primair voor mijzelf. Tot de oerevidente fenomenen behoort mijn lichaam, zonder hetwelk ik geen zin kan ontdekken en geen betekenissen kan ontwerpen; daartoe behoren ruimte en tijd, zoals ze door mijn lichamelijk en psychisch-zijn worden onthuld; daartoe behoren mijn pogingen om het zinvolle te realiseren op het gebied van de kennis, de zedelijkheid, de cultuur en de godsdienst; de specifiek menselijke emoties, die uit de persoonlijke, ethische, esthetische en godsdienstige existentie opbloeien, houden daarmee innig verband. Tot de concrete dialectiek moet de wereld gerekend worden als de horizon van al het zinvolle-voor-mij.

Deze vluchtige exemplificatie - die uiteraard onvolledig is - heeft niets verrassends. In feite hebben we hier onder de titel 'oerevidentie' gebieden van menselijke ervaring opgesomd, die van ouds voorwerp waren van fenomenologisch onderzoek. De fenomenologie van de persoonlijke existentie en van de coëxistentie, van het teken en de taal, van het lichaam, van de waarneming en lichamelijke beweging in de ruimte, van de oorspronkelijke beleving van de tijd, van de zedelijke, esthetische, mythische, godsdienstige beleving, vormen en vormen nog steeds de geliefkoosde themata van drie generaties van fenomenologen. Hierin zien wij een argument voor de juistheid van onze principiële overwegingen. Deze themata zijn blijkbaar niet toevallig gekozen. Overal, waar oerevidenties ontdekt kunnen worden, kan de fenomenologische wijsgeer waardevol werk verrichten. Daar, waar geen oerevidenties aanwijsbaar zijn, begeeft zich de fenomenologische wijsgeer op het gebied van de empirie. Hierover later nog meer.

Eén ding staat nu reeds vast: *oerevidenties zijn beperkt in aantal.*

Immers oerevidenties zijn inzichten in de elementaire structuur van de existentiële dialectiek, voor zover ze ongeacht de historische, culturele en sociale situatie steeds en overal dezelfde is. Dergelijke inzichten zijn uiteraard schaars en zij hebben een vrij algemeen karakter. Dit is de prijs die de fenomenologische wijsgeer moet betalen voor het fundamenteel karakter van zijn inzichten.

OPHEFFING DER NATUURLIJKE EVIDENTIES DOOR MIDDEL VAN DE DIALECTIEK

Onze zienswijze staat bloot aan een ernstige objectie; deze zou bondig geformuleerd kunnen worden als volgt. Toegegeven dat er zoets bestaat als een elementaire structuur der existentiële dialectiek. Aangezien deze structuur noodzakelijk is en algemeen, is ze ook overal aanwijsbaar. Toch zijn er evidenties, die er rechtstreeks en andere die er onrechtstreeks betrekking op hebben. Slechts de eerstgenoemde zijn oerevidenties.

Volgens welk criterium kunnen de oerevidenties van de naïeve evidenties onderscheiden worden?

Hoe weet de fenomenoloog welke inzichten in filosofisch opzicht fundamenteel zijn?

Op de 'algemene mening', het 'gezond verstand', de 'rotsvaste overtuiging' moogt U daarbij niet steunen; deze blijven gevangen in de naïveteit van wat U de 'natuurlijke instelling' noemt.

- Over het algemeen zullen mensen geneigd zijn hetzij vaak voorkomende, hetzij zeer indrukwekkende ervaringen als fundamenteel te beschouwen. In een patriarchaal gestructureerde maatschappij is, zoals U zelf hebt betoogd, het gezag van de man en vader 'evident', want het is het gewone dat overal teruggevonden wordt. Maar ook het ongewone en indrukwekkende kan de schijn van een evidentie in het leven roepen. Denken wij b.v. aan het wereldbeeld van een verliefde. Hij zal maar al te zeer geneigd zijn op zijn amoureuze ervaring het modewoord 'existentieel' toe te passen. Met deze ervaring is een spontane evidentie onverbrekkelijk verbonden: die aangaande de aantrekkelijkheid van het door hem beminde wezen. Alle overige inzichten groeperen zich op natuurlijke wijze rond deze centrale klaarlijkheid. Dit is juist kenmerkend voor het wereldbeeld van de verliefde. Voor de verliefde is de bekoorlijkheid van het vereerde wezen klaarlijklijker dan de juistheid van de stelling van Pythagoras.

Hoe nu te bewijzen, dat deze emotionele evidentie geen oerevidentie is?

Hier schuilt inderdaad een ernstige moeilijkheid. Het komt ons voor, dat de fenomenologen - met uitzondering van de oudere Husserl - haar hebben onderschat. Wat hier bereikt moet worden is een stelselmatige opheffing van de natuurlijke evidenties. Hiervoor is inderdaad een bijzondere methode vereist, en wel een filosofische methode.

Twee belangrijke preliminaire vragen moeten eerst gesteld worden:

- i. hoe kan een filosoof algemeenheid en noodzakelijkheid ontdekken; en:
- ii. hoe verhouden zich deze beide wezenskenmerken van filosofische uitspraken tot elkaar?

Nu is duidelijk, dat noodzakelijkheid niet uit de - empiristisch opgevatte - algemeenheid kan voortvloeien. Immers de voorwetenschappelijke noch de wetenschappelijke inductie leidt tot dwingende conclusies.

Het omgekeerde is waar.

De algemeenheid, waarover de filosoof spreekt, vloeit uit de noodzakelijkheid voort. Let wel, het gaat hier niet alleen om denknoodzakelijkheid, maar om een 'existentiële' noodzakelijkheid.

Hoe kan de wijsgeer haar ontdekken en laten zien?

Het principiële antwoord zal luiden: langs de weg van de dialectiek, d.w.z. door het systematisch kiezen en opheffen van beperkende horisonten.

De beperkte geldigheid van de spontane evidenties kan echter niet door één denkoperatie aangetoond, de geborneerdheid van de 'natuurlijke instelling' niet in één slag tenietgedaan worden.

De vruchtbare methode zal veeleer daarin bestaan ten opzichte van iedere ervarings-evidentie de spontane toestemming te suspenderen en eerst het tegenstrijdige oordeel te formuleren.

M.a.w. de geldigheid van de natuurlijke thesis moet getoetst worden aan de geldigheid der 'onnatuurlijke' antithesis.

Wanneer de inhoud van de thesis door de antithesis niet aangetast, beperkt, gecorrigeerd, maar bevestigd wordt, dan geldt de thesis noodzakelijkerwijze.

Dan hebben wij te doen met een oerevidentie.

Is daarentegen de antithesis niet alleen denkbaar maar ook 'leefbaar' en 'existeerbaar', dan is de thesis ipso facto beperkt. Zij kan dan geen aanspraak meer maken op noodzakelijke geldigheid.

Let wel: logisch gesproken is de antithesis steeds denkbaar, wanneer de thesis zinvol was. Maar in geval der oerevidentie leidt het formuleren van de antithesis tot het opduiken van precies dezelfde klaarlijklijke inhoud. Wij zeggen: dezelfde *inhoud*, want er is wel degelijk vooruitgang van kennis te bespeuren.

De thesis is een natuurlijke evidentie. De 'onnatuurlijke' antithesis is een bewuste poging de geldigheid der spontane evidentie aan te tasten. Deze poging heeft tot resultaat een - meestal impliciete - bevestiging van de thesis.

De synthesis is inhoudelijk gelijk aan de thesis, maar gezuiverd van filosofische naïveteit.

In deze zin spreken wij van een 'opheffing' der thesis; want, zoals Hegel terecht heeft opgemerkt: de negatie van de negatie is niet hetzelfde als de oorspronkelijke affirmatie.

Laten wij dit door middel van een drietal voorbeelden toelichten.

Op grond van een spontane intuïtie beweert ik, dat ik het vermogen heb te reflecteren. De antithesis: 'Ik ben niet in staat te reflecteren', is een zinvol logisch oordeel. Er is geen sprake van, dat deze stelling ondenkbaar zou zijn. Terwijl ik echter de antithesis in concreto denk en uitspreek, reflecteer ik op mijn eigen keninhouden. Ik bevestig dus op impliciete, niet-uitdrukkelijke wijze dat, wat ik heb willen ontkennen.

De antithesis is wel denkbaar, maar niet 'leefbaar'.

Vandaar dat de evidentie aangaande mijn kunnen-reflecteren inderdaad betrekking heeft op een structuur van mijn ervaring. Het daaraan beantwoordende evidente oordeel is noodzakelijkerwijze waar.

Wij hebben voorts herhaaldelijk gesproken over de wereld als de horizon van alles wat zinvol voor mij is. De onnatuurlijke antithesis, volgens welke het fenomeen der wereld slechts schijn is, is van logisch standpunt aanvaardbaar en verdedigbaar.

De geschiedenis der wijsbegeerte bewijst dit afdoende. Terwijl ik echter twee oordelen formuleer, het een na het ander, voltrek ik daden in de tijd.

Het éne oordeel is daarbij het andere niet; zij co-existeren, zij staan in een bepaalde relatie tot elkaar.

Hoe noem ik nu datgene, 'waarin' mijn beide oordeelsakten en de aan hen beantwoordende oordelen bestaan en in wederzijdse verhoudingen tot elkaar staan?

Wittgenstein's begrip 'logische ruimte' is hier blijkbaar ontoereikend. Daarbij komt nog dat ik twee contraire oordelen heb geformuleerd. Deze tegenstrijdigheid lijkt mij ongerijmd. Ik zou een der beide oordelen uit de wereld willen verbannen, om tot één zinvolle uitspraak te komen. Waarom? Omdat de wereld de horizon is van het zinvolle-voor-mij en omdat ik met deze horizon stilzwijgend rekening houdt.

De antithesis, dat het fenomeen van de wereld slechts schijn is, is blijkbaar in strijd met mijn concrete wijze van bestaan. Zij leidt tot de affirmatie van dezelfde, maar nu wijsgerig verdiepte evidentie, die vatbaar is voor een metafysische duiding.

Is de spontane evidentie geen oerevidentie, dan wordt ze door de antithesis eenvoudig gecorrigeerd.

Dankzij het feit, dat b.v. de inham een zeestraat, het vasteland een eiland, de groen-nuance blauw blijken te zijn, verander, wijzig ik mijn kennend en handelend omgaan met de betrokken dingen. Mijn omgang er mee wordt echter niet essentieel gewijzigd, laat staan onmogelijk gemaakt.

De antithesis is dus in ieder geval 'existeerbaar'. Wij zeggen 'existeerbaar' en niet 'definitief waar', want het is denkbaar, dat de nieuwe ervaringsoordelen op hun beurt gecorrigeerd dienen te worden. Wij hebben door middel van onze dialectische methode slechts één ding aangetoond: dat de bovenvermelde spontane evidenties geen oerevidenties zijn. Zij vloeien wel voort uit mijn dialectische omgang met andere zijnden, maar ze hebben geen betrekking op de dialectiek zelf.

Denken wij voorts aan de 'rotsvaste overtuiging' van de verliefde, dat het beminde wezen het toppunt is van menselijke schoonheid. Ook een dergelijke emotionele overtuiging berust op een spontane evidentie. De verliefde ziet de beminde persoon onmiddellijk als innemend, bevallig, aantrekkelijk. En nogmaals: alle distincties, die men tussen 'zien' en 'zien als', tussen 'percipiëren' en 'appercepiëren' zou kunnen introduceren, beantwoorden niet aan zijn primaire beleving. Toch is deze spontane evidentie niet algemeen en noodzakelijkerwijze evident, Zelfs niet voor de verliefde zelf. De antithesis, waarnaar de beminde niet het schoonste menselijke wezen zou zijn, is, zoals hij weet, niet alleen denkbaar, maar ook 'leefbaar'. Immers zijn medesubjecten zijn zeer wel in staat op consequente wijze overeenkomstig deze antithesis te bestaan.

Let wel, wij beweren niet, dat emotionele opvattingen voor het kennen waar-deloos zouden zijn. Wij eisen alleen, dat *alle* spontane evidenties - en de emotionele zijn inderdaad bij uitstek spontaan - aan een dialectische kritiek onderworpen worden, om te achterhalen of ze al dan niet oerevident zijn.

Wij menen voorts, dat de eerste taak van de fenomenologische wijsgeer daarin bestaat, op grond van oerevidente inzichten de elementaire structuren der existentie en coëxistentie bloot te leggen.

Onze beschrijving van het systematisch uitzeven der natuurlijke evidenties vertoont een eigenaardigheid. Immers het object van dit kritisch onderzoek is het omgaan van de mens met personen en dingen en dus zijn sprakeloze, dan wel verbale dialectiek. De methode van ons kritisch zuiveringsproces werd eveneens 'dialectisch' genoemd. Is dit een terminologische coïncidentie? En zo ja, werkt ze niet verwarrend?

In werkelijkheid is hier geen sprake van een terminologische gril. Immers het filosoferen is, zoals wij altijd hebben beklemtoond, ondenkbaar zonder de innerlijke dan wel uiterlijke dialoog en dus zonder dialectiek. Het is waar dat de dialectiek van de wijsgeer tot een allerhoogst niveau behoort; door haar wordt het ervarende en handelende omgaan-met... en ook het wetenschappelijk omgaan-met... niet vernietigd, maar opgeheven.

Dit neemt niet weg, dat iedere concrete akt van filosoferen deel uitmaakt van *de* menselijke dialectiek. Dankzij dit feit wordt iedere antithesis, die in strijd is met het zijn der dialectiek, door de concrete daad van filosoferen als niet 'existeerbaar' ontmaskerd. Om dezelfde reden blijkt ook in het filosoferen zelf, welke evidenties algemeen en noodzakelijk betrekking hebben op het zijn der dialectiek en welke dit karakter van noodzakelijkheid missen. Daaraan ontleent de zojuist geschetste methode, om de slechts-natuurlijke evidenties uit de filosofische discursus te elimineren, haar kracht.

CONCLUSIE

Wij zijn nu voldoende voorbereid om de vraag te beantwoorden, waarin voor ons het wezen van de fenomenologie bestaat. Onder fenomenologie verstaan wij een filosofie, die de menselijke existentie in haar dialectische verbondenheid met andere zijnden beschrijft en duidt.

De fenomenologische wijsgeer gaat daarbij uit van zichzelf, van een analyse en een hermeneutica van zijn existentie en van zijn oorspronkelijk aangewezen-zijn op andere existenties. Evidenties die daarop betrekking hebben, zijn allereerst spontane ervarings-evidenties. Fenomenologische wijsbegeerte is echter slechts dan mogelijk, wanneer de filosoof erin slaagt, algemene en noodzakelijke structuren der ervaring aan te wijzen, die zijn existentie als menselijke, bewuste,

vrije, persoonlijke, lichamelijke, sociale, historische kenmerken; slechts dan hebben zijn beschrijvingen in de Ik-vorm filosofische draagwijdte.

M.a.w. de fenomenoloog erkent de methodologische eis van Merleau-Ponty als gerechtvaardigd, dat de mens op grond van zijn ervaringen gedefinieerd moet worden. Dit betekent echter niet, dat hij bij zijn wezensbeschrijving van de mens en het menselijke zonder meer kan steunen op willekeurige ervaringsevidenties.

In de fenomenologie gaat het veeleer om het blootleggen van algemene en noodzakelijke structuren der ervaring.

Het middel daartoe zien wij in het methodisch-kritisch zeven der natuurlijke evidenties. Het leidt tot de ontdekking van oerevidenties, die rechtstreeks betrekking hebben op dergelijke structuren. De analyses van de fenomenologische wijsgeer onderscheiden zich van empirische of artistieke beschrijvingen, doordat ze de ontdekking van evidenties beogen, waarvan het noodzakelijke karakter aangetoond kan worden. Zodoende komt de fenomenoloog ertoe de meest algemene trekken van de existentie en van het samenspel der existenties op verschillende niveaus en gebieden te schetsen.

- Fenomenologie, zoals wij haar zien, is wijsheid aangaande de menselijke existentie. Zij is geen strenge wetenschap, maar een strenge filosofie.

De fenomenologische wijsgeer heft alle natuurlijke evidenties op, ook die aangaande het vanzelfsprekende voorhanden-zijn der wereld. Doordat hij dit naïeve geloof in de wereld in een filosofisch inzicht wil veranderen, is hij tevens verplicht haar te duiden.

De fenomenologische wijsgeer stelt de vraag naar de zin van de wereld en naar de zin van het zijn in de wereld. Aangezien hij reeds door het stellen van deze vraag over de universele horizon der wereld heen uitdenkt, is hij onder alle filosofen het minst gevangen in deze horizon. Het bekende woord van Ludwig Binswanger: 'In der Welt - über die Welt hinaus' is typerend voor zijn geestelijke houding. Zo komt het, dat de fenomenologische wijsbegeerte als vanzelf *kan* uitmonden in een metafysica.

Deel II

Van Vorm naar Inhoud

Voorbeeld I

over

Dr. Gé Calis

en zijn onderzoek op het
gebied van de visuele
waarneming

en

Voorbeeld II

van Jan Sterenborg

met “De Kip en het Ei”

over waarnemingen en
theorievorming

Dr. Gé Calis.

Het proefschrift van Calis luidde “Op het eerste gezicht”, met als ondertitel “onmiddellijke waarneming en gelaatsherkenning”¹

Dit voorbeeld toont wetenschappelijk aan dat de idee van Strasser klopt. Voor Calis is de beperking in de vormwereld zoals Strasser die bedoelt: het concept. Door het concept wordt namelijk de oneindigheid aan waarnemingsmogelijkheden ingeperkt. Door een tweede concept, gerelateerd aan het eerste concept, nog meer etc., tot de uiteindelijke identificatie volgt. Calis laat dit zien door onderzoek, wetenschappelijk onderzoek. Dat wil zeggen door onderzoek dat door anderen herhaald kan worden².

Zelf heb ik dit onderzoek geheel onafhankelijk herhaald, zij het in verhouding tot het onderzoek van Gé Calis iets meer ingeperkt. Het resultaat was hetzelfde. De uitkomsten spreken voor zich³. Bovendien waren deze laatste onderzoeken gericht op het individu.

Daar waar Calis de basis heeft gelegd voor wetenschappelijk, cognitief psychologisch onderzoek, is dit in een later stadium uitgebreid met de andere kant van de medaille: het onderzoek naar trauma's en emoties. De onderzoeksmethode zoals door Calis ontwikkeld was hierbij hetzelfde. Alleen de strakke tijdsindeling werd losgelaten.

Daar waar de cognitieve benadering echte feiten oplevert, levert de emotiekant gegevens op die door de psycholoog zelf geïnterpreteerd dienen te worden. In dit veld kunnen we niet spreken van feiten maar van aanwijzingen. Om echte geloofwaardigheid te krijgen dienen die aanwijzingen door andere aanwijzingen ondersteund te worden.

Calis is mijns inziens de eerste onderzoeker die aantoonde wat Strasser aangeeft als de nieuwe weg van wetenschappelijkheid en bevestigt wat Rudolf Steiner⁴ meer dan honderd jaar geleden al in zijn “Filosofie der vrijheid” over de waarneming aangeeft.

Steiner spreekt over een oneindig aantal waarnemingsindrukken die door de intuïtie aangeleverde concepten tot betekenis komen.

Calis is mijns inziens een onderzoeker van formaat die zijn gelijke niet kent. En ik ben er trots op als leerling van Gé mij te voegen in wat Strasser noemt: *als vroedmeester op te treden bij de geboorte van een nieuw ideaal van wetenschappelijkheid.*

Jan Sterenborg

¹ G.J.J. Calis, 1974. Op het eerste gezicht, onmiddellijke waarneming en gelaatsherkenning. Ph.D. Thesis. Nijmegen University.

² Gé Calis, Jan Sterenborg and Frans Maarse, Initial microgenetic steps in single-glance face recognition. Acta Psychologica 55 (1984) 215-230 North-Holland.

³ Jan Sterenborg, 2018. Individuele Psychologische Diagnostiek.

⁴ Rudolf Steiner, Die Philosophie der Freiheit, 1894 (Vertaling door Pim Blomaard, Filosofie der vrijheid, 2019.)

De kip en het ei

Inleiding

Ik wil hier niet de vraag beantwoorden wie er nu het eerste was de kip of het ei, maar ik wil ervaringsgegevens van mensen over zaken met betrekking tot kippen en eieren aan de orde stellen. Hiervoor heb ik drie voorbeelden die nader uitgewerkt worden.

Het eerste voorbeeld gaat over een Franse wetenschapper, Louis Kervran, die ontdekte dat zijn kippen zonder de aanwezigheid van veel kalk toch mooie eieren produceerden met een stevige schaal. Hij heeft geprobeerd dit raadsel op te lossen.

Het tweede voorbeeld gaat over de Nederlandse Hendrik ter Beest die kippen fokte en geconfronteerd werd met het feit dat zijn kippen bij de andere kippen de veren eruit pikten, waarna hij op zoek ging naar een oplossing.

Het derde voorbeeld gaat over de Limburgse kippenboer Jos Nelissen die middels de voeding van de kippen probeert de smaak en de kwaliteit van het ei te verbeteren en zelfs zo dat ook oogproblemen verbeterd kunnen worden.

Voorbeeld 1 over kalk, silicium en koolstof

We maken weleens mee dat als we een ei uit een eierdoos halen, het ei dan al in je hand kapot gaat en er een kliederboel ontstaat. Mijn eerste gedachte is dan: te weinig kalk. De tweede gedachte is: de kippen moeten meer kalk c.q. calcium te eten krijgen. Een soort logische redenatie.

Nu is er een Fransman, Louis Kervran, die de volgende observatie deed:

Kervran woonde in een deel van Engeland waar de grond praktisch geen kalk bevatte, maar waar daarentegen wel veel silicium oftewel kiezelzuur te vinden was. Hij vroeg zich af hoe het kwam dat zijn kippen ondanks het gebrek aan kalk toch zulke mooie eieren met een sterke schaal konden leggen. Kervran gaf daarop zijn kippen geen kalk. Toch legden ze alsnog goede, stevige eieren. Toen hij hierna het silicium uit het voer besloot weg te laten, bleek de schaal van de eieren niet hard te worden, maar bleven ze te zacht.

Later formuleerde hij een theorie om dit verschijnsel te verklaren.. Zijn idee was dat Silicium en Koolstof, Kalk konden opleveren. En hij noemde deze

transformatie een “koude” kernfusie. De kip zou deze transformatie kunnen leveren. Over deze theorie zijn veel bezwaren geopperd.

Een probleem dat bij de theorie vaak ontstaat is, dat men – toegespitst op dit geval – de idee van de koude kernfusie onderuithaalt en daarmee ook de conclusie dat silicium zorgt voor een stevige eierschaal. Die zienswijze klopt namelijk niet. De vaststelling of conclusie van iets en de theorie hoe een en ander tot stand komt zijn twee gescheiden werelden.

Kan de observatie blijven bestaan en behoeft de theorie aanpassing? Critici beweren dat er bij kernfusie veel energie vrijkomt. Als in de kip silicium en koolstof fuseren naar kalk, zou er zoveel energie vrijkomen dat de kip van binnenuit gebraden wordt. Het lijkt haast een grap.

Zelf heb ik altijd geleerd dat er bij kernsplitsing of kerndeling energie vrijkomt, is het dan niet logischer dat kernfusie energie kost? En bedoelt Kervran dat met “koude” kernfusie? Maar volgens de huidige wetenschappelijke inzichten kan het niet. De observatie dat er zonder kalk toch goede eieren geproduceerd kunnen worden, blijft overeind en een verklaring hoe het kan dat de kippen stevige eieren leggen zonder voldoende kalk, is er nog steeds niet. Kan het niet zo zijn dat er voor een koude kernfusie nog een andere stof nodig is die een rol speelt in het fusie proces, maar dat die stof nog niet bekend is? Te denken valt aan edelgassen als bemiddelende stoffen. In onze lucht die we inademen en die ook kippen inademen, treffen we bijvoorbeeld het edelgas Argon aan.

Voorbeeld 2 over kippen die kippenveren uitpikken

Een tweede observatie werd gedaan door boerenzoon en kippenfokker Hendrik ter Beest uit Haaksbergen. Hij werd geconfronteerd met kippen die bij elkaar de veren eruit pikken. Een gangbare methode was het afknippen van de snavel. Ook kregen kippen oogkleppen op. Maar dat vond deze Hendrik allemaal maar niks.

In het blad Nieuwe Oogst werd in 2007 het verbod op snavelknippen aangekondigd in 2007 en werd er gesuggereerd dat bijvoeren met haver een oplossing zou kunnen zijn.

Hendrik beschouwde die suggestie als een advies en experimenteerde met haver, maar de haver werd slecht opgenomen door de kippen. Na een combinatie van gepelde haver en gemalen haver aten de kippen de haver beter op, al was het dieet nog niet smakelijk genoeg. Zijn vrouw adviseerde bij het mengsel zonnebloemolie te doen. Het bleek “het ei van Columbus” te zijn, de dieren waren er gek op en het verenpikken stopte. Gunstige bijeffecten waren een

snellere groei en het sneller leg-rijp worden van de jonge kippen. De jonge kippen begonnen één maand eerder eieren te leggen.

Uiteindelijk kwam Hendrik evenals Kervran op kiezelzuur c.q. silicium als het werkzame bestanddeel. Silicium is ook volop aanwezig in de kippenveren en omdat de kippen kiezelzuur nodig hebben bij het produceren van een ei is het logisch dat, als ze kiezelzuur tekorten hebben, ze zelf op zoek gaan naar het kiezelzuur en dat terugvinden in de kippenveren van de andere kippen. Door de haver dat zelf veel silicium bevat, wordt het kiezelzuur aangevuld en stopt het verenpikken.

Brandnetels, gierst, haver en bamboe zijn voorbeelden van producten die veel kiezelzuur bevatten.

Als we het onderzoek van Elmer McCollum³ erbij halen dan zou hij geen zonnebloemolie adviseren om bij de gepelde en gemalen haver te doen maar volle melk of botervet c.q. roomboter. Waarom? Omdat plantaardige olie wel een goede energieleverancier is, maar de vitaminen A,D,E en K niet opneemt en melk via het vet dat erin zit dat wel doet. En waarschijnlijk wordt het silicium ook nog door de toevoeging van goede vetten beter opgenomen en komen de kippen er nog gezonder uit.

McCollum zou waarschijnlijk ook de haver niet gepeld hebben als die toch gemalen wordt, want er zitten veel goede stoffen in en onder het buitenste vlies van de haver. Palmolie en kokosnootolie zijn ook beter dan zonnebloemolie omdat ze verzadigde vetten bevatten.

Met de methode van McCollum of door chemische analyse moet nader onderzocht worden of dat silicium ook beter door melk of botervet of palmolie of kokosnootolie opgenomen wordt.

Voorbeeld 3 over de voeding van kippen en onze ogen

Een andere ontwikkeling met kippeneieren in verband met gezondheid is van belang: In het Limburgse Oirle¹ is een kippenbedrijf Nelissen, dat experimenteert met de voeding van kippen in samenwerking met de universiteit in Wageningen en het ziekenhuis in Maastricht.

De kippen krijgen standaard kippenvoer dat met de bloemen van afrikaantjes aangevuld wordt. De bloemen van afrikaantjes bevatten stoffen² die goed zijn voor de ogen van de mens bijvoorbeeld luteïne². En die stoffen worden

teruggevonden in het eigeel van de eieren. Eieren van de kippen die de bloemen van de afrikaantjes in de voeding mee krijgen.

McCollum³ ziet het kippenei als een essentiële voedingsstof omdat het eigeel verzadigde vetten bevat die dus weer allerlei stoffen waaronder de vitaminen A, D, E en K beter toegankelijk maken voor opname in het lichaam.

Uit onderzoek is gebleken dat het eten van de eieren die in de voeding bloemen van afrikaantjes krijgen smakelijker en gezonder voor de ogen zijn en bij mensen de oogziekten terugdringen. Het zou goed zijn als we toegang krijgen tot deze onderzoeksgegevens⁴.

Het ei wordt nu op de markt gebracht onder de naam “Marigold”.

Overwegingen

Er is veel interessants te melden over kippen en eieren en zoals we zien is het vaststellen van iets, iets heel anders dan het verklaren van het vastgestelde fenomeen middels een theorie⁵. Wat wel duidelijk wordt uit het werk van Elmer McCollum is dat het ene vet het andere vet niet is. Vitamines lossen bijvoorbeeld niet op in plantaardige margarines. Vitamines slikken als aanvulling op het dieet is alleen zinnig in samenhang met goede vetten en water van goede kwaliteit.

Dus als we ‘s ochtends een boterham met echte boter en een gekookt ei eten, dan bewijzen we onze gezondheid een goede dienst.

Verder is openbaarheid van onderzoek van belang. In het geval van de kippen van Nelissen is het nodig dat de onderzoeken die gedaan zijn, zoals beweerd wordt, ook openbaar worden. Anders wordt de zaak niet geloofwaardig.

En verwijst dit alles niet naar de wijsheid van het kinderrijm:

Eén ei is geen ei
Twee ei is een half ei
Drie ei is een Paasei

Omgezet naar onderzoek en wetenschap klinkt het zo:

1. Eén enkel onderzoek is geen onderzoek, zegt nog niet zo veel.
2. Twee onderzoeken waarvan de uitkomsten overeenkomen, dat roept het gevoel op: het zou wel eens kunnen kloppen.
3. Drie of meerdere onafhankelijke onderzoeken met dezelfde resultaten bevestigen ons vertrouwen in het gestelde in het eerste onderzoek.

Wetenschap wordt op deze wijze de opbouw van vertrouwen en vormt zo de basis van onze gezondheid.

Verwijzingen

1. Kippenbedrijf van Jos Nelissen
<https://marigoldculinair.com/a-family-affair/>
2. Over Luteïne
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Lute%C3%AFne>
3. Boek van Elmer McCollum in het Engels en in de Nederlandse vertaling.
<https://gezondheid-info.jouwweb.nl/voeding-en-gezondheid/mccollum-boek>
4. Via dr. Chris Knobbe verwijzing naar oogonderzoek:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4785134/>
5. Publicaties over voeding en gezondheid
<https://gezondheid-info.jouwweb.nl/voeding-en-gezondheid>

Verklarende woordenlijst

Edelgas

Een edelgas is een stof die in principe geen verbinding aangaat met andere stoffen, omdat de buitenste schil alle elektronen bevat. De rol van edelgassen is mi. nog niet echt duidelijk maar er zijn aanwijzingen dat edelgassen een mediërende rol kunnen spelen in de totstandkoming en splitsing van verbindingen.

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Edelgas>

Kernfusie

Twee stoffen worden samengevoegd en er ontstaat een derde stof.

Kernfusie is in de natuurkunde het samensmelten van atoomkernen, waarbij een zwaardere atoomkern met een hoger atoomnummer (en dus een ander chemisch element) wordt gevormd.

Kernsplitsing c.q. kernsplijting of kerndeling

is in de natuurkunde een proces waarbij een zware onstabiele atoomkern zich deelt of splijt in twee of meer lichtere kernen, waarbij aanzienlijke hoeveelheden energie vrijkomen.

Kiezelduur

Waar is kiezelzuur goed voor?

Silicium ofwel kiezelzuur is voor het menselijk lichaam een belangrijke voedingsstof. Voor planten en dieren is silicium van essentieel levensbelang voor het opbouwen van celwanden. In ons lichaam is dit sporenelement een belangrijk onderdeel van ons bindweefsel.

Koolstof

Het vrije element koolstof kent veel verschillende toepassingen. Het is onder andere een onderdeel van diamantversiering en printer inkt. Grafiet wordt onder andere gebruikt als droge-cel en lichtelektrodes, als potloodpunten en als smeeroilie.

Observatie

Dat wat waargenomen wordt.

Vetten

Vetten¹ zijn zeer divers. Er zijn dierlijke vetten en binnen een dier weer verschillende vetten. Dan heb je vetten in wat dieren produceren bijvoorbeeld melk. Van koemelk krijgen we slagroom, roomboter, karnemelk, volle melk en halfvolle melk. Dan hebben we sinds begin vorige eeuw de plantaardige oliën en vetten. De term “plant-aardig” is in dubbel opzicht misleidend. De olie komt uit de zaden en “aardig” dat is meer reclametechniek dan dat dat gegeven op het product zelf slaat. Zoals uit inmiddels vele onderzoeken blijkt zijn plantaardige oliën en vetten c.q. margarines niet zo gezond voor de mens ondanks alle reclamecampagnes.

Op het internet staat bv een zin: de vitamines A, D, E en K zijn oplosbaar in vet. En dat is zeer misleidend want er staat niet bij in welk vet. En zo weten we dat de B-vitamines oplosbaar zijn in water, maar er staat niet bij in welk water.

Wat is de samenstelling van dat water?

De onderzoeker Elmer McCollum² heeft in zijn onderzoeken met diëten twee mechanismen ontdekt “In vet oplosbaar A” en ‘In water oplosbaar B”.

Wij stellen nu de vraag erbij in welke vetten lossen welke stoffen, die hij A noemt, op. Hetzelfde met water: in welk water lossen welke stoffen op? Een taak voor onze chemici. Het oplosbaar zijn in vet en water is van cruciaal belang in de opname van die stoffen in het lichaam.

Twee voorbeelden: een dieetproef met ratten van McCollum en de vraag waarom smeren we boter op ons brood?

1. McCollum deed met twee groepen ratten de volgende proef. Hij gaf beide groepen hetzelfde dieet. Alleen groep A kreeg bij het dieet plantaardige olie en groep B kreeg bij het dieet botervet oftewel roomboter.

Wat werd vastgesteld?

Groep A werd half zo groot als groep B en

Groep A leefde half zo lang als groep B.

2. Waarom smeren we boter op ons brood?

McCollum zegt dat de granen in brood vanuit dieetopzicht niet op een hoge plek staan. Echter naast de heerlijke reuk en smaak van brood

bezitten de granen vitamines en mineralen en nog meer goede stoffen.

En die stoffen hebben we als mens hard nodig. Echter: worden die stoffen wel opgenomen door ons lichaam? Vet speelt dan een cruciale rol, maar welk vet dan? Als we aan het experiment van McCollum denken, dan komt plantaardige olie er niet goed vanaf. Dus kan het zo zijn, dat als we plantaardige margarine op ons brood smeren, dat dan de goede zaken als

¹ Verzadigde vetten, onverzadigde vetten, transvetten, omega3, omega6 etc.

² <https://gezondheid-info.jouwweb.nl/voeding-en-gezondheid>

vitamines en mineralen niet opgenomen worden, dit in tegenstelling tot roomboter?

En dan zijn er margarinefabrikanten die op het pakje zetten dat ze verschillende vitamines aan de margarine hebben toegevoegd. Maar wat heb je daaraan als die vitamines niet door de margarine worden opgenomen en dus niet door het lichaam opgenomen worden?

Op een ander pakje margarine staat: zonder palmolie! Het relatief beste voor onze gezondheid wordt eruit gehaald omdat palmolie, politiek in het verdomhoekje zit?

En zo zegt weer een andere fabrikant dat hun margarine cholesterol verlagend is en dat dat door 45 onderzoeken is aangetoond. Maar of dat gezond is voor een mens staat er niet bij!

Dus het wordt hoog tijd dat er over vetten betere overzichten komen, met name over welke vetten welke stoffen opnemen zodat ze in ons lichaam komen. Hetzelfde geldt voor water.

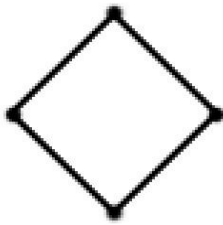
Vitaminepillen slikken zonder het juiste vet of de juiste watersamenstelling levert praktisch niets op.

Er valt kortom nog veel te leren op dit punt. We moeten niet vergeten dat als we structureel te weinig goede stoffen in ons lichaam opnemen, dat het lichaam dan goede stoffen uit het lichaam zelf gaat mobiliseren om het nodige onderhoud te plegen. En als dit lang genoeg duurt, word je dus ziek en ruïneer je je eigen lichaam. Dit is in de dieetproeven van McCollum aangetoond. Voor een moeder die moedermelk geeft aan haar kind, geldt evenzeer dat de kwaliteit van de moedermelk stukken minder is als de moeder zelf een slecht dieet heeft.

Fusie en delingsvoorbeeld

Uitgaande van “Een andere wiskunde” op basis van het werk van Frans Coppelmanns³ laten we zien wat fusie betekent. Let wel dit is een theoretische benadering.

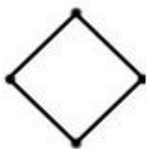
We gaan uit van twee elementen:

Aantal punten 4

Aantal punten 2

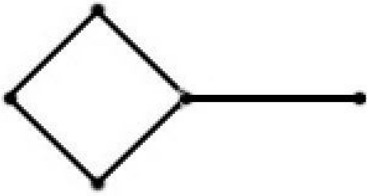

Totaal aantal punten

6

Beide elementen fuseren

³ <https://frans-coppelmanns.jouwweb.nl/wiskunde>

5

Elementen worden gescheiden, splitsing, deling

Totaal aantal punten

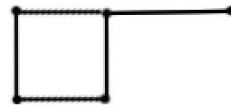
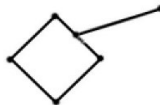
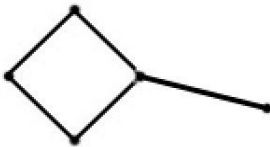

6

Waarom niet zo na fusie?

Of zo?

Of zo?

Hier komt de werking van het edelgas of van de eindstructuur erbij.
In het oerbeeld de kubus bestaande uit 8 punten.

Het edelgas of de eindstructuur geeft de losse elementen een gerichtheid en door de gerichtheid kunnen de elementen samengevoegd worden . Alleen de punten zijn verbindingpunten.

In dit voorbeeld worden de edelgassen twee dimensionaal weergegeven als een gestippeld vierkant. Op YouTube staat een voorbeeld van de fusie in 3-D⁴.

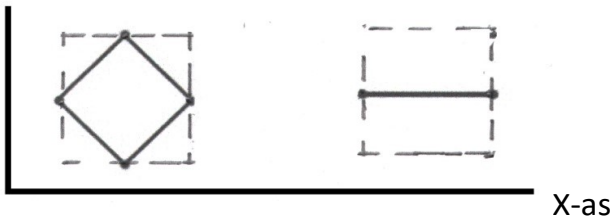
⁴ https://youtu.be/fqaCHrj_co

De oriëntatie van losse elementen is belangrijk als het gaat om samenvoegen. Daarom ontstaan er bij operaties littekens omdat als de wond gehecht wordt de cellen op het snijvlak niet gericht zijn en dus de oorspronkelijke verbinding niet hersteld wordt. Er moet een nieuwe verbinding ontstaan.

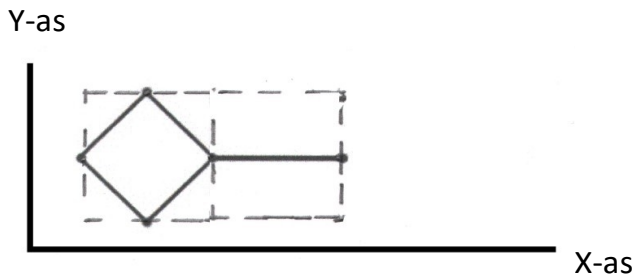
Nu de fusie en deling met de edelgas aanduiding.
Twee elementen

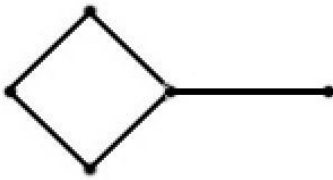
Elementen gericht
Y-as

Elementen samengevoegd, fusie

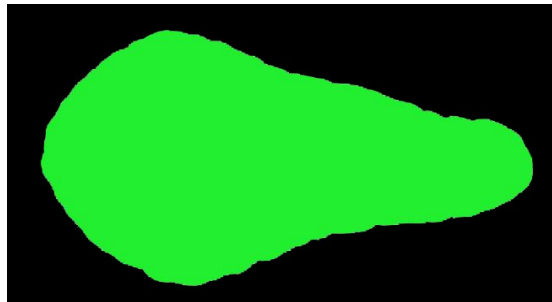

Elementen zonder edelgas na samenvoeging

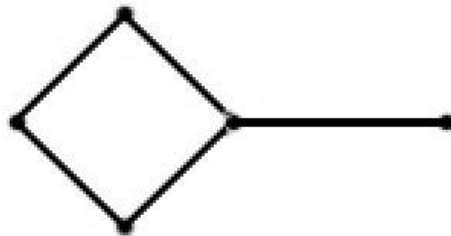
Hoe ziet dit element er nu uit als je er door een microscoop naar kijkt?

Ongeveer zo:

Door de microscoop kijk je altijd tegen de buitenkant, de contour van een object aan. De uiterlijke verschijningsvorm.

Je wil in het object kijken maar dat kan niet. De binnenkant wordt alleen ontsloten door het weten hoe zaken in elkaar zitten.

De binnenkant oftewel de innerlijke structuur

Dit weten is door het werk van Frans Coppelmans in de wereld gebracht en beschikbaar voor iedereen.

Terug naar de praktijk

Bovenstaande verhaal is gebaseerd op theorie en de volgende stap is nu te kijken of we er in de praktijk iets mee kunnen. We zien in de theorie dat bij een fusie het aantal punten afneemt. In de praktijk zien we dat terug in het verbinden maken. Als we een keukenkastje ophangen dan moeten we verbinding maken met de muur anders valt het kastje op de grond en raakt beschadigd. Het slopen van dingen levert energie op want de bestaande verbindingen worden verbroken en de bindingsenergie komt vrij. Misschien is dat de reden waarom politici graag moeizaam opgebouwde voorzieningen willen afbreken? En als er dan weer opgebouwd moet worden niemand thuis geeft?

In de mens en het dier en waarschijnlijk ook de planten is er een voortdurend proces gaande van opbouw en afbraak en deze twee bewegingen moeten in evenwicht blijven dan heet dat *gezond* maar als het evenwicht verstoord raakt is er sprake van *ziekte*. Ziekte kan leiden tot een betere beheersing van dat evenwicht, een sterker worden. Dus uit alle macht ziektes willen voorkomen of zelfs uitbannen is niet wenselijk. Bij mensen die geloven in het uitbannen van ziektes is waarschijnlijk nooit de vraag opgekomen: wat komt er voor terug? Misschien wel iets veel ergers? In de natuur is er sprake van samenhang als je iets weghaalt, komt er vanzelf iets voor terug. Zo ook zijn er mensen die vinden dat er teveel mensen zijn en dat we een groot gedeelte moeten opruimen. Deze mensen beseffen niet dat er ook op dit gebied een samenhang bestaat, die mensen zijn er niet voor niets en als je grote groepen weghaalt, het idee alleen al, dan komt er iets voor terug en dat zijn dan meestal nog meer mensen.

De grote simpele oplossingen zijn vaak niet de beste oplossingen, dus laten we in alle bescheidenheid werken aan een betere toekomst voor ons allen.

COLOFON

Speciale jubileum uitgave ten behoeve van het 100-jarig bestaan van de Universiteit Nijmegen. De naam van de universiteit was oorspronkelijk Katholieke Universiteit Nijmegen en is veranderd naar Radboud Universiteit.

Bewerking: Jan Sterenborg

Druk: Brave New Books

Versie 2.0

Datum: Mei 2023

Contact: website.vcr@gmail.com